

8. MUNKAHELYI, MUNKA KÖZBENI KÉPZÉS

8.1. RÉSZVÉTEL A FELNŐTTKÉPZÉSBEN

SCHARLE ÁGOTA

Ez az alfejezet röviden áttekinti, hogy milyen arányban vesz részt felnőttképzésben a munkaképes korú magyar népesség, és a résztvevők összetételét tekintve mennyiben járul hozzá a felnőttképzés a hiányzó készségek pótlásához.

A felnőttképzési részvétel mérése

A felnőttképzésben részt vevők létszámáról nincs olyan megbízható adminisztratív adat, mint a közoktatási részvételről. A lakossági adatfelvételek, céljaikhoz igazodva, némileg eltérően kérdezik rá a képzési részvételre: más a kérdezett időszak és másképp határolják le, hogy mi számít felnőttképzésnek. A Eurostat felnőttoktatási felvétele (*Adult Educatio Survey, AES*) és az OECD felnőttek képesség- és kompetenciamérésének programja (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies, PIAAC*) az elmúlt egy évre, a munkaerő-felmérés (LFS) az elmúlt 4 hétre kérdez rá (Goglio–Maroni, 2014), a PIAAC – és különösen az AES – tágabb, míg az LFS szűkebb lehatárolást alkalmaz. Ennek megfelelően, az AES szerint rendre nagyobb, az LFS szerint jóval kisebb a képzésben résztvevők aránya (8.1.1. táblázat).

A kérdőívek tartalmi eltérései jelentősek. Az AES részletesebben sorolja fel a képesítést nyújtó (formális), illetve a képesítést nem nyújtó (nem formális) képzéseket,¹ az LFS-ben a nem formális képzések szűkebb listáját sorolja fel a kérdőív. Bár az LFS-ben is

szerepel egy „egyéb képzés” válaszlehetőség, valószínű, hogy az LFS elsősorban a közvélekedés szerint is képzésnek tartott, intézményesebb típusokat ragadja meg (ez a különbség más országokban is megfigyelhető, lásd például *Widany és szerzőtársai*, 2019). Mivel az AES a megelőző 12 hónapra, míg a LFS az elmúlt 4 hétre vonatkozóan kérdez rá a képzési részvételre, az AES az egészen rövid idejű képzéseket is megfigyeli, míg a LFS csak akkor, ha nem sokkal a kérdés előtt kezdődtek. A LFS így realitásabban méri a munkavállalási képességet érdemben javító képzési részvételt, ezért a továbbiakban főként a LFS-adatokat használjuk.

8.1.1. táblázat: Felnőttképzésben részt vevők aránya a 25–64 éves népességben különböző adatfelvételek szerint, 2007–2023 (százalék)

Év	AES összes ^a	AES formális	PIAAC összes ^b	LFS ^c	LFS
	kérdésezést megelőző				
	12 hónapban			4 hétben	
2007	9,0	2,5			3,9
2011	41,1	6,5			3,0
2016	55,7	7,3	34,8		6,3
2022	62,4	9,7		23,1	8,0
2023			29,2		9,5

^a Formális és nem formális (szervezett, de nem ad állami-lag elismert tanúsítványt) képzések, informális tanulás nélkül.

^b PIAAC, 25–65 évesek. A korábbi adatfelvétel 2017-re vonatkozik.

^c Az LFS-ben csak néhány évben, *ad hoc* kérdőívben szerepel az elmúlt évre vonatkozóan is ez a kérdés.

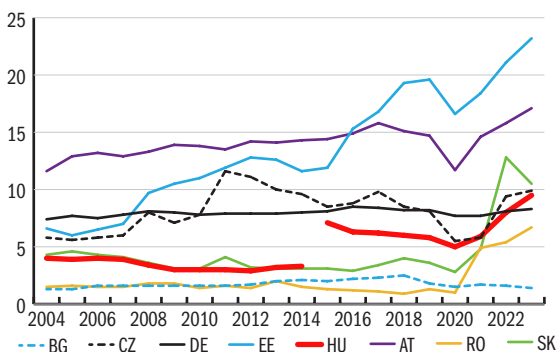
¹ Az AES kérdőív tételes felsorolásában az intézményes keretek között szervezett tanfolyamok (például nyelvi vagy informatikai képzés) mellett a magántanártól vett órák, a munkahelyi betanulás, a munkakör betöltéséhez szükséges „hatósági” képzés, ismeretterjesztő előadás, szakmai nap, céges csapatépítő tréning, egészségügyi (életmód, betegségek, gyerekvállalás) tanfolyam és az önismereti, személyiségfejlesztő tréning is szerepel (mint nem formális képzés).

A felnőttképzésben részt vevők aránya

A felnőttképzésben részt vevők aránya Magyarországon alacsony, bár valamivel nagyobb, mint az ebben a tekintetben sereghajtónak számító Bulgáriában és Romániában (8.1.1. ábra). A legfrissebb elérhető adat

szerint 2023-ban a 25–64 éves magyar népesség közel 10 százaléka vett részt képzésben, hasonlóan a német, a szlovák, a cseh népességhez, kevesebben, mint az EU-tagországokban átlagosan (13 százalék) és jóval az osztrákok (17 százalék), illetve a posztoszocialista országok közül legjobban teljesítő észtek (24 százalék) alatt.

8.1.1. ábra: Felnőttképzésben részt vevők aránya néhány országban, 2004–2023 (százalék)

Megjegyzés: Részvétel az elmúlt 4 hétben. A magyar adatban 2014, 2018 és 2021 évben is módszertani változás történt, ami korlátozza az évek között az összehasonlíthatóságot.

Országrovidítések: BG: Bulgária, CZ: Csehország, DE: Németország, EE: Észtország, HU: Magyarország, AT: Ausztria, RO: Románia, SK: Szlovákia.

Forrás: LFS (Eurostat online trng_lfse_01).

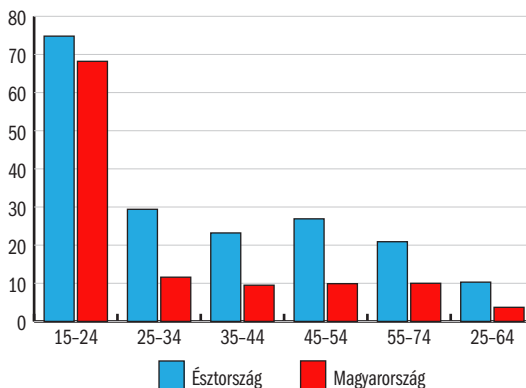
Az elmúlt néhány évben a magyar mutató az AES és az LFS szerint is emelkedett valamelyest; hogy pontosan mennyit, azt csak az egyéni adatok részletesebb vizsgálatával lehetne megállapítani, mivel az adatfelvételek módszere is változott ebben az időszakban.

Ki vesz részt felnőttképzésben?

Magyarországon nagyjából minden korcsoportban egyformán 10 százalék körül mozog a képzésben részt vevők aránya, kivéve a legfiatalabb, 15–24 éves korosztályt (8.1.2. ábra). A fiatalok esetében a magas

részvétel főként annak tudható be, hogy az első képzettség megszerzése utáni képzés már felnőttképzésnek számít.² Az élviasznak tekinthető Észtországban is hasonló a helyzet, kivéve a 25–34 éves korcsoportot, ahol szignifikánsan magasabb a részvétel, mint a nyugdíj körüliek csoportjában.

8.1.2. ábra: Felnőttképzésben részt vevők korcsoport szerint, 2023 (százalék)

Megjegyzés: Képzés az elmúlt 4 hétben.

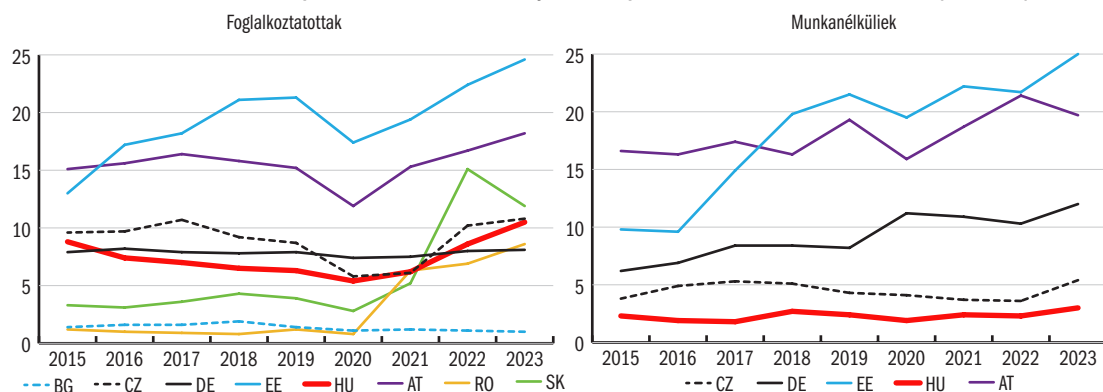
Forrás: LFS, 2023 Eurostat online.

Magyarországon azok vesznek részt nagyobb arányban képzésben, akik munkapiaci státusukat és meglévő készségeiket tekintve eleve jobb helyzetben vannak. Elsősorban a foglalkoztatottak vesznek részt felnőttképzésben: 2023-ban ebben a körben 10 százalék, míg a munkanélküliek között alig 3 százalék és az inaktívak között is csak 5 százalék volt a résztvevők aránya. A 8.1.3. ábra azt is mutatja, hogy a koronavírus-járványt követő években megfigyelt növekedés Magyarországon csak a foglalkoztatottakat érintette, a munkanélküliek részvétele a korábbi évek alacsony szintjén maradt. Ausztriában és Észtországban, ahol magasabb a részvétel átlagos szintje, az elmúlt években a munkanélküliek képzése is jelentős növekedést mutat. Németországban elsősorban ebben a csoportban látunk növekedést: tíz év során 6-ról 12 százalékra nőtt, azaz megduplázódott a felnőttképzésben részt vevő munkanélküliek aránya, míg a foglalkoztatottak körében 8 százalék körül mozgott a teljes időszakban.

² Nyolcosztályos iskolában 16 év felett, középiskola és szakiskola esetén 21 felett csak felnőttoktatásban lehet tanulni.

³ Ezekben az országokban az inaktív népességben kevesebben (9–12 százalék) tanultak, és nem volt érdemi növekedés az elmúlt néhány évben.

8.1.3. ábra: Felnőttképzésben részt vevők aránya munkapiaci státus szerint, 2015–2023 (százalék)

Megjegyzés: Képzés az elmúlt 4 hétben, 25–64 éves népesség. A bolgár, román és szlovák adatot a munkanélküliek esetében az alacsony esetszámok miatt csak néhány évben közli az Eurostat.

Ország rövidítések: BG: Bulgária, CZ: Csehország, DE: Németország, EE: Észtország, HU: Magyarország, AT: Ausztria, RO: Románia, SK: Szlovákia.

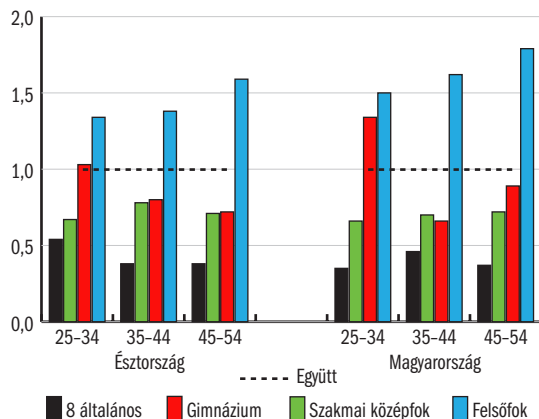
Forrás: LFS (Munkaerőfelmérés), Eurostat online.

Az iskolázottabbak nagyobb arányban vesznek részt felnőttképzésben. Ez nem csak Magyarországon van így, azonban nálunk nagyobb a különbség a képzésre leginkább rászoruló, érettségivel nem rendelkező csoportok és a felsőfokú végzettségűek részvételi arányában, mint a felnőttképzést tudatosan támogató⁴ Észtországban (8.1.4. ábra). Bár a kevésbé iskolázott népesség készség szintje alacsony és így munkapiaci esélyeik is rosszak (lásd a 4.2. alfejezetet), ők vesznek részt legkisebb arányban felnőttképzésben. Magyarországon 2023-ban a 25–64 éves, legfeljebb általános iskolát végzett felnőttek 3,5 százaléka jelezte, hogy tanult valamilyen formában a kérdezést megelőző 4 hétben (Észtországban ugyanebben a csoportban 10 százalék).⁵

A felnőttképzésben részt vevők és az abból kimaradók döntésének hátteréről a rendelkezésre álló aggregált adatok alapján nem lehet megállapítani, hogy a motivációk vagy a lehetőségek hiánya, illetve a személyes körülmények (például családi kötelezettségek) akadályozzák-e inkább a képzésben való részvételt.

A képzési kínálat rugalmatlansága mellett a kereslet is számos tényező akadályozhatja: a képzések költsége, a képzés idejére igénybe vehető jövedelempótló juttatások hiánya (lásd a 8.2 alfejezetet) és a képzések várható hozamának alulbecslése is akadályt jelenthet a kevésbé iskolázott, alacsonyabb jövedelmű munkavállalók számára. Az LFS nem kérdez rá az okokra, így itt csak az AES- és a PIAAC-felvételre támaszkodhatunk (amelyek a felnőttképzést tágabban értelmezik).

8.1.4. ábra: Felnőttképzésben részt vevők iskolai végzettség szerint, az átlagos részvételi arányhoz képest, 2023

⁴ Az észt felnőttképzési stratégia számon kérhető, számszerű célokat tűz ki a részvétel emelésére és kiemelt céljai között szerepel a munkáltatói igények kiszolgálása mellett az egyenlő hozzáférés biztosítása (MER, 2014).

⁵ Ez az arány a fiatalabbak között sem volt magasabb: a 25–34 évesek között is csak 4,1 százalék.

Megjegyzés: Képzés az elmúlt 4 hétben. 1 = átlagos részvételi arány a megfelelő korú felnőtt népességben.

Forrás: LFS (munkaerőfelmérés) 2023 Eurostat online.

Az AES 2022. évi adatai szerint a képzésből kimaradó magyar felnőttek 82 százaléka nem is akart szervezett keretek között tanulni. Ez az arány alig szóródott az iskolázottság szerint: a felsőfokot végzettek 80, a középfokot végzettek 83, a legfeljebb 8 általánost végzettek 81 százaléka nem akart tanulni. Észtországban – az eleve magasabb részvételi arány ellenére – a kimaradóknak csak a kétharmada (67 százalék) nem is szeretett volna tanulni. Akik szerettek volna, de mégsem vettek részt képzésben, mindkét országban valamivel nagyobb arányban hivatkoztak külső (nem személyes⁶ okokra). A PIAAC 2018. évi felvétele szerint a szükséges előképzettség hiányára hivatkozott a tartós munkanélküliek fele és a képzetlen sem iskolába nem járó, sem nem dolgozó (NEET) fiatalok közel harmada, az időhiányt és a nem megfelelő időzítést az alkalmazottak és különösen az önfoglalkoztatók jelölték meg fő akadályként, míg a rossz időzítésre és a távolságra főként a kisgyerekes anyák és a NEET fiatalok hivatkoztak (*Munkácsy–Laczkovich*, 2020). A képzés magas költségét a válaszadók ötöde említette (*Lannert–Holb*, 2021), de az egyes munkavállalói csoportokban csak a harmadik-negyedik leggyakoribb okként szerepelt (*Munkácsy–Laczkovich*, 2023).

Összegzés

Magyarországon kevesen vesznek részt hosszabb idejű, a munkavégző képességet javító formális vagy nem formális képzésben. A részt vevők többsége eleve jobb munkapiaci esélyekkel rendelkezik: dolgozik vagy iskolázottabb. A felnőttképzés így jelenleg kevésbé járul hozzá a munkaerőhiány enyhítéséhez, a hiányzó készségek pótlásához.

Hivatkozások

- GOGLIO, V.–MERONI, E. C. (2014): [Adult participation in lifelong learning](#). The impact of using a 12-month or 4-week reference period, Technical Reports. European Commission, Joint Research Centre.
- LANNERT JUDIT–HOLB ÉVA (2021): [Hazai jelentés a PIAAC eredményeiből](#). T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatókutató Központ, Budapest.
- MER (2014): [The Estonian Life-long Learning Strategy 2020](#). Ministry of Education and Research, Tallinn.
- MUNKÁCSY BALÁZS–LACZKOVICH ANNA (2023): Annex on Employment, REFORM/SC2020/159 Development and Implementation of the Individual Learning Accounts in Hungary. Kézirat, Budapest Intézet, Budapest.
- WIDANY, S.–CHRIST, J.–GAULY, B.–MASSING, N.–HOFFMANN, M. (2019): [The Quality of Data on Participation in Adult Education and Training](#). An Analysis of Varying Participation Rates and Patterns Under Consideration of Survey Design and Measurement Effects. *Frontiers in Sociology*, Vol. 4. No. 71.

⁶ Az AES nem személyes oknak azt tekinti, ha a képzésen nem volt szabad hely, jelentkezők hiányában nem indult el, vagy más okból nem volt megfelelő képzés. Személyes oknak számít a képzéshez szükséges végzettség hiánya, a magas tandíj, a munkáltató támogatásának hiánya, közlekedés, időhiány, családi okok, egészségi állapot vagy életkor. Személyes okokra a magyarok 35, az észtek 42 százaléka hivatkozott.